

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף כ

קושיא על שמואל שאמר (לעיל) 'רקיק אינו ממעט בחלון':

מיתבי: עשבים שתלשם והניחם בחלון או שהם צמחו מאליהם בחלונות, ומטלניות (= מטליות, שיירי בגדים) שאין בהם שיעור של שלוש אצבעות על שלוש אצבעות (= ואינם מקבלים טומאה כיון שאינם נחשבים ליבגד') שהניחם בחלון, ובהמה או חיה שעמדה ליד החלון ויש לה אבר שתלוש ממנה ומחובר אליה במקצת והאבר נמצא בחלון, ועוף חי שנמצא בחלון, ונכרי שישב בחלון (= גוי אינו מקבל טומאה), ותינוק שנולד בחודש השמיני להריון המונח בחלון (= תינוק שנולד בחודש השמיני הרי הוא כאבן, ואינו נחשב לא לחי ולא למת, וזה היה בזמנם כיון שלא היה יכול לחיות אלא זמן מועט, אבל בימינו השתנו הטבעים ודינו כחי לכל דבר), ומלח המונח בחלון (= אינו מקבל טומאה כיון שאינו נחשב ל'אוכל' בפני עצמו), וכלי חרס המונח בחלון ואחוריו פונים לצד הבית שבו נמצא המת (= כלי חרס לא נטמא מגבו אלא רק מתוכו), וספר תורה המונח בחלון (= אינו מקבל טומאה מן התורה כיון שאינו נחשב ל'כלי'), כולם ממעטים את החלון משיעור 'טפח' וחוצצים בפני הטומאה כיון שהם יכולים להתקיים שם וגם אינם מקבלים טומאה. אבל השלג והברד והגלד (= קרח) והכפור (= קרח דק) ומים המונחים בכלי אינם ממעטים את החלון, לפי שהשלג וכו' נמסים מעצמם, וכן המים אינם יכולים לעמוד בפני עצמם ללא הכלי. ע"כ התוספתא.

הגמ' מבארת את הקושיא:

הוא עשבין חזו לבהמתו: והרי עשבים ראויים למאכל בהמתו ובסופו של דבר הוא יטול אותם משם, ובכל זאת הם ממעטים בחלון, ומדוע אמר שמואל שרקיק אינו ממעט כיון שהוא ראוי לאכילה?

תירוץ: באפרזתא: מדובר בעשבים שהם סם המוות לבהמה, וכיון שאין סופו ליטלם משם לכן הם ממעטים.

קושיא: או שעלו מאליהן, כיון דקשו לכותל שקיל להו: והרי למדנו בתוספתא הנ"ל שעשבים שעלו מאליהן ממעטים, והרי כיון שהם מזיקים לכותל סופו ליטלם משם, ובכל זאת הם ממעטים בחלון.

רבה מתרץ: מדובר בכותל של חורבה ואין סופו ליטלם משם.

רב פפא מתרץ: גם אם מדובר בכותל של מקום מיושב, אפשר להעמיד את התוספתא בעשבים שגדלים במרחק של שלושה טפחים מהחלון וראשיהם עולים לתוך החלון, וכיון שאינם מזיקים לכותל לכן אין סופו ליטלם משם.

קושיא: מטלניות חזו ליה לקריעה דלבושא: מדוע מטלניות ממעטות, והרי הן ראויות לעשות מהן טלאי לבגד, וא"כ סופו ליטלם משם. **תירוץ:** בסמיכתא: מדובר במטלנית עבה ביותר שאי אפשר לעשות ממנה טלאי. **קושיא:** חזו לאומנא: גם אם היא עבה הרי היא ראויה לאומן המקיז דם לקנח בה את פי המכה. **תירוץ:** בריסקא: מדובר במטלנית של שק שהיא שורטת את הבשר ולכן אינה ראויה לקנח בה את פי המכה.

קושיא: אי בריסקא, שאין בהן שלש על שלש? שאין בהן ארבעה על ארבעה מיבעי ליה! אם מדובר בשק, על התוספתא היה לומר 'ומטלניות שאין בהם ארבעה על ארבעה' שזהו שיעור שק (= כלומר שיעור שק לקבל טומאה הוא ד' על ד', פחות מכך אינו מקבל טומאה), ומדוע היא אמרה 'שאיין בהם שלוש על שלוש'?

תירוץ: כעין ריסקא: הכוונה שהיא עבה בדומה לשק, אבל לא מדובר בשק ממש, ולכן רק אם אין בה שלוש על שלוש אינה מקבלת טומאה, וכיון ששרטת את הבשר אינה ראוי לאומן המקיז דם.

קושיא: והאבר והבשר המדולדלין בבהמה ובחיה, ערקא ואזלא: מדוע הם ממעטים בחלון, והרי הבהמה או החיה יכולה לברוח משם? **תירוץ:** בקשורה. **קושיא:** שחיט לה: והרי הוא יטול אותה משם וישחט אותה. **תירוץ:** בטמאה: מדובר בבהמה טמאה שאינה ראויה לשחיטה. **מזבין לה לנכרי:** והרי הוא ימכור אותה לנכרי. **תירוץ:** בכחושה: מדובר בבהמה כחושה שאינה ראויה למכירה. **קושיא:** פסיק שדי לה לכלבים: והרי הוא יחתוך את האבר המדולדל וישליכו למאכל לכלבים. **תירוץ:** כיון דאיכא צער בעלי חיים לא עביד: כיון שיש בזה 'צער בעלי חיים' לבהמה הוא לא עשה זאת, אלא ישאיר אותו בחלון ולכן הוא ממעט.

קושיא: ועוף ששכן בחלון, פרח ואזיל: העוף יפרח וילך. תירוץ: בקשור. קושיא: שחיט ליה: הוא יטול אותו משם וישחט אותו. תירוץ: בטמא. קושיא: מזבין ליה לנכרי: הוא ימכור אותו לנכרי. תירוץ: בקלניתא: מדובר במין עוף הנקרא 'קלניתא' שהוא כחוש מאוד ואינו ראוי לשום אדם. קושיא: יהיב ליה לינוקא: הוא יטול אותו משם ויתן אותו לתינוק שישחק עמו. תירוץ: במסרט: מדובר בעוף ששורט, ואי אפשר לתת אותו לתינוק. קושיא: קלניתא לא מסרטא: והרי עוף 'קלניתא' אינו שורט. תירוץ: כעין קלניתא: מדובר בעוף שכחוש מאוד בדומה לעוף 'קלניתא' אבל הוא אינו שורט.

קושיא: ועובד כוכבים שישב בחלון, קאי ואזיל: והרי הגוי יקום וילך משם. תירוץ: בכפות. מדובר שהוא קשור. קושיא: אתי חבריה שרי ליה: והרי חבריו יבוא וישחרר אותו. תירוץ: במצורע: מדובר בגוי מצורע שכני אדם מתרחקים ממנו, ולכן אין חשש שמא חבריו יבוא לשחרר אותו. קושיא: אתי מצורע חבריה שרי ליה: יבוא חבריו שהוא מצורע כמותו וישחרר אותו. תירוץ: אלא בחבושי מלכות: מדובר בגוי כפות בחלון ע"י המלכות, שאף אחד לא יבוא לשחררו.

קושיא: ובן שמנה המונח בחלון, אתיא אמיה דריא ליה: והרי אמו תבוא ותיקח אותו משם. תירוץ: בשבת: מדובר בשבת שאסור לטלטל 'בן שמונה', כיון שהוא מוקצה כמו אבן.

דתניא: וכפי שלמדנו בבבביתא - בן שמנה הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו בשבת, אבל אמו מתכופפת ומביאה את עצמה עליו ומניקה אותו מפני הסכנה של התינוק והאם (= שלא ירבה החלב שלה ותמות).

קושיא: מלח, חזיא ליה: מדוע מלח ממעט, והרי הוא ראוי להשתמש בו והוא יטול אותו משם. תירוץ: במרירתא: מדוב במלח מר שאינו ראוי לשימוש. קושיא: חזיא לעורות: והרי הוא ראוי למלוח בו עורות לעבד אותם. תירוץ: דאית בה קוצי: מדובר שיש בו קוצים ואינו ראוי לעיבוד עורות. קושיא: כיון דקשיא לכותל שקלא: והרי כיון שהמלח מזיק לכותל (כפי שלמדנו במשנה לעיל יז). הוא יטול אותו משם. תירוץ: דיתבא אחספא: המלח מונח בתוך חתיכת חרס, ולכן אינו מזיק לכותל. קושיא: חספא גופא תיחוץ: א"כ שחתיכת החרס בעצמה תחצוץ בפני הטומאה, ומדוע צריך את המלח? תירוץ: דלית בה שיעורא: מדובר שאין בה שיעור, והרי זה כאילו אינה נמצאת שם כלל.

כדתנן: וכפי שלמדנו במשנה במס' שבת (שיש שיעור לחתיכת חרס) - המוציא חרס בשבת מרשות לרשות, אם היה בו שיעור כדי להכניס אותו בין הפצימים שבכותל, חייב. ('פצימים' - כשהיו עושים חלונות בכותל היו מרחיקים את האבנים או הלבנים זה מזה כדי שיכנס שם האור, ונותן במקום החלון למעלה ולמטה חרס רחב בין זה לזה וטח בטיט, והחרס עב ועומד שם כאבן). ע"כ המשנה שם. וזה השיעור המינימלי של חתיכת חרס שתמעט בחלון.

קושיא: כלי חרס, חזי ליה: מדוע כלי חרס ממעט בחלון, והרי הוא ראוי להשתמש בו והוא יטול אותו משם. תירוץ: **דמיטנף:** מדובר בכלי חרס מטונף שאינו ראוי לשימוש. קושיא: **חזי לאומנא:** והרי הוא ראוי לשימוש של האומן שמקיז דם. תירוץ: **דמנקב:** מדובר שיש בו נקב ואינו ראוי לאומן המקיז דם.

קושיא: **ספר תורה, חזי למקרא:** מדוע ספר תורה ממעט בחלון, והרי הוא ראוי לקרוא בו והוא יטול אותו משם. תירוץ: **בבלוי:** מדובר שהוא בלוי ואינו ראוי לקריאה. קושיא: **והא בעי גניזה:** והוא יקח אותו משם לגניזה. תירוץ: **שם תהא גניזתה:** בעל הספר תורה מתכוון להשאירו בחלון על מנת לגונזו שם.

*

אמר רב בכל עושין מחיצה: בכל דבר ניתן לעשות מחיצה לעניין שבת או לטומאה, חוץ ממלח ושומן. כי המלח מתפזר והשומן נמס כשהוא מתחמם. ושמואל אמר שניתן לעשות מחיצה במלח.

אמר רב פפא ולא פליגי: אין כאן מחלוקת. שמואל דיבר על מלח סדומית שהוא עבה וקשה כאבן, ואילו רב דיבר על מלח 'איסתרונקית' שהוא מלח דק.

והשתא דאמר רבה עושה אדם שני צבורי מלח: הרוצה להכשיר את המבוי על ידי קורה, יכול להניח שתי ערימות של מלח בגובה עשרה טפחים ולהניח עליהם את שני ראשי הקורה, כי הכובד של הקורה מחזיק את המלח. לפי זה ניתן לומר שרב ושמואל דיברו שניהם אפילו במלח איסתרונקית שהוא דק, אמנם שמואל דיבר באופן שיש קורה על המלח, ולכן ניתן לעשות ממנו מחיצה כי הקורה תופסת אותו. ואילו רב דיבר כשאין קורה על המלח, ומלח דק בלי קורה מתפזר.

למדנו במשנה - מרחיקין את הריחים ג' מן השכב (האבן התחתונה) שהן ארבעה מן הרכב (האבן העליונה הקטנה יותר).

מאי טעמא? משום טיריא: כדי שהריחיים לא ירעידו את הקרקע ויערערו את הכותל.

קושיא: **והא תניא ושל חמור:** בריחיים שטוחנים בהם על ידי חמור, יש להרחיק מהקיר שלושה טפחים מ'האיסטרוכיל' שהוא המושב של הריחיים, וארבעה טפחים מ'הקלת' שהוא החלק העליון של הריחיים. והרי הריחיים הללו הם קטנים וקלים והקרקע אינה רועדת כשטוחנים איתם, ואם כן מדוע יש להרחיק?

תשובה: **אלא משום קלא:** אלא באמת הסיבה שצריך להרחיק את הריחיים מהכותל אינה בגלל ההרעדה, אלא בגלל הרעש (יש מפרשים הרעש של החמור ויש מפרשים הרעש של הריחיים).

למדנו במשנה - ואת התנור שלשה מן הכליא (= הבסיס של התנור) שהן ארבעה מן השפה (השפה עליונה של התנור שהיא צרה יותר):

אמר אביי שמע מינה כליא דתנור טפח: מהמשנה אנו לומדים שהשפה עליונה של התנור צריכה להיות צרה יותר בטפח מהבסיס שלו. והנפקא מינה למי שמוכר לחבירו תנור שהכליא צריכה להיות צרה יותר בטפח מהבסיס.

משנה: לא יעמיד אדם תנור: בני העיר יכולים לעכב אדם שלא יעמיד תנור בתוך הבית, אלא אם כן יש מעל התנור חלל בגובה של 4 אמות עד התקרה, כדי שלא תבער האש בתקרה. ואם העמידו בעלייה (= בקומה העליונה) יכולים לעכב עד שיהיה מתחתיו מעזיבה (= טיח של סיד) בעובי של 3 טפחים כדי שהתנור לא ישרוף את הרצפה (ובנוסף שיהיה חלל מעליו 4 אמות עד התקרה). ואם מעמיד כירה (= כירה יותר קטנה מתנור, ולא מבעירים בתוכה אש גדולה), מספיק מעזיבה בעובי טפח.

ואם הזיק: ואם בכל זאת בערה האש והזיקה, לדעת ת"ק משלם מה שהזיקה (ובכל אופן השכנים מחייבים אותו להרחיק, מחשש שמא ישרף ביתם ולא יהיה לו מה לשלם). לדעת רבי שמעון השיעורים הנ"ל (= 4 אמות, מעזיבה וכו') נאמרו כדי שאם הרחיק כשיעור, פטור מכיון שעשה כדין.

לא יפתח אדם חנות של נחתומין ושל צבעין: לא יפתח אותם בקומה מתחת למחסן של חבירו ששומר בו תבואה ושמן. בגלל שבמאפיייה ובחנות צביעה יש עשן תמיד, והעשן מקלקל את התבואה והשמן. וכן לא יעשה רפת בקר מתחת למחסן התבואה, בגלל שהריח מקלקל אותה.

באמת ביין התירו אבל לא רפת בקר: אמנם מתחת למחסן של יין התירו לפתוח חנות של נחתום או צבעיים כי העשן לא מזיק את היין, אבל לא רפת בקר כי הריח מזיק את היין.

גמרא: קושיא: והתניא בתנור ארבעה ובכירה שלשה: בכרייתא כתוב שמותר להעמיד תנור בעלייה רק על מעזיבה בגובה 4 טפחים, ולא 3 טפחים כמו שכתוב במשנה! וכן בכירה צריך גובה 3 טפחים, ולא טפח כמו שכתוב במשנה!

תירוץ: אמר אביי כי תניא ההיא בדנחתומין, דתנור דידן כי כירה דנחתומין: הכרייתא מדברת על תנור של נחתומים שהוא עוצמתי הרבה יותר מתנור ביתי, ולכן צריך להניח אותו על 4 טפחים של מעזיבה, ואת הכירה של נחתומים צריך להניח על 3 טפחים. אבל תנור ביתי שווה ערך לכירה של נחתומים ולכן צריך להניח אותו על 3 טפחים, ואילו לכירה ביתית מספיק טפח.

*

בעי אביי כיבד וריבץ וכו': אביי מסתפק במקרה שבעל העלייה התחיל להכין את העלייה לצורך האוצר, ותוך כדי בעל הקומה התחתונה עשה שם רפת או פתח שם חנות מאפיייה. האם נחשב הדבר שהרפת קדמה לאוצר והוא לא יכול לסלק אותה, או שהאוצר קדם לרפת והוא יכול לסלק אותה. ויש בזה כמה ספיקות.

כיבד וריבץ לאוצר מהו: אם בעל העלייה טיאטא ושטף את הגג לצורך האוצר ולא הספיק להכניס את התבואה עד שהתחתון פתח שם חנות.

ריבה בחלונות מהו: בעל העלייה פרץ את הקירות ובנה הרבה חלונות, ובכך הוא גילה דעתו שהוא מעוניין לעשות שם אוצר הזקוק לאיורור כדי שהתבואה לא תתעפש. ולפני שהכניס את התבואה עשה התחתון רפת או חנות.

אכסדרה תחת האוצר מהו

בנה עלייה על גבי ביתו מהו: העליון בנה עלייה על גג הבית, ובימיהם היו רגילים לבנות עלייה לאוצר. ולפני שהכניס את התבואה עשה התחתון רפת או חנות. האם מכיון שהוא בנה קומה שלימה זה נחשב שהאוצר קדם, או לא.

בעי רב הונא בריה דרב יהושע תמרי ורמוני מאי: אם בעל העלייה הכניס תמרים ורמונים, ואז עשה התחתון רפת או חנות. האם זה נחשב שהעליון כבר התחיל

להשתמש באוצר, או מכיון ש'אוצר' עשוי לשמש רק לתבואה שמן ויין, זה לא נקרא שהוא התחיל להשתמש באוצר.

*

תנא, ביין התירו מפני שמשביחו, ולא רפת בקר מפני שמסריחו: העשן משביח את היין ולכן התירו לפתוח חנות מתחת ליין, אבל הריח של הרפת מסריח את היין ולכן אסור לפתוח רפת מתחת ליין.

אמר רב יוסף האי דידן אפילו קוטרא דשרגא נמי קשיא ליה: ליין שלנו אפילו עשן של נר מזיק לו.

א"ר ששת ואספסתא כרפת בקר דמיא: אם התחתון מניח אספסתא בביתו, הרי זה כאילו עשה שם רפת בקר, מכיון שהיא לחה ומעלה סירחון.

משנה: חנות שבחצר יכול למחות ביזו: אחד השכנים יכול למחות בשכנו שלא יפתח חנות בחצר כי הרעש של הבאים לקנות מפריע לו. אבל מותר לאחד השכנים לעשות כלים בביתו ולמכור אותם בשוק.

ולא מקול התינוקות: בפשטות הכוונה לתינוקות שבאים לקנות בחנות שבחצר. והגמרא תקשה על כך.

גמרא: מ"ש רישא ומ"ש סיפא: מדוע ברישא כתוב שהשכן יכול למחות בו שלא יפתח חנות בגלל הרעש, ובסיפא כתוב שהוא לא יכול למחות בו על כך שנכנסים התינוקות לחנות שבחצר.

אמר אביי סיפא אתאן לחצר אחרת: כלומר שבני חצר אחרת הסמוכה לחצר הזו, אינם יכולים למחות בו שיש להם רעש מהחנות שבחצר הסמוכה אליהם. אבל בני אותה החצר ודאי יכולים למחות בו שלא יפתח חנות בחצרם.

א"ל רבא אי הכי ליתני חצר אחרת מותר: אם כן היה על המשנה לכתוב שבחצר אחרת מותר, ולא 'מקול התינוקות'. כי הנקודה כאן אינה התינוקות אלא החצר האחרת.

אלא אמר רבא: מדובר באותה חצר, ובשכן שהוא מלמד תינוקות של בית רבן, שאי אפשר למחות בו על כך שהוא עושה רעש לבני החצר. ומדובר מתקנת יהושע בן גמלא וכדלהלן.

מאי דרוש "ולמדתם אותם" ולמדתם אתם: כתוב "ולמדתם אתם" את בניכם" בכתוב חסר, ללמד שאתם האבות צריכים ללמד את בניכם תורה ולא מישהו אחר.

התקינו שיהיו מושיבין בכל פלך ופלך: בכל מחוז של הרבה מדינות היו מושיבים מלמד תינוקות, ומכיון שהדרך היתה רחוקה היו מכניסין את הילדים ללמוד רק בגיל 16 או 17, וכתוצאה מכך מי שהיה רבו כועס עליו היה מבעיט בו ויוצא מהבית מדרש, כי הוא לא הורגל לעסוק בתורה. (עי"פ הריטב"א).